

УДК: 657:339.178.3

Настенко М.М.,

Копитчук Т.М.

Вінницький національний аграрний університет

ОСОБЛИВОСТІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ФАКТОРИНГОВИХ ОПЕРАЦІЙ В КОМЕРЦІЙНИХ БАНКАХ УКРАЇНИ

У статті розглянуто проблеми використання факторингу в комерційних банках України та особливості бухгалтерського обліку факторингових операцій.

Ключові слова: дебіторська заборгованість, банк, облік, договір факторингу, факторинг.

Nastenko M., Kopitchuk T.

FEATURES OF RECORD-KEEPING OF FAKTORINGOVIKH OPERATIONS ARE IN COMMERCIAL JARS OF UKRAINE

In the article the problems of the use of faktoringu are considered in the commercial jars of Ukraine and feature of record-keeping of faktoringovikh operations

Key words: account receivable, bank, account, to do-govir faktoringu, faktoring.

Настенко М.Н., Копитчук Т.Н.

ОСОБЕННОСТИ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА ФАКТОРИВЫХ ОПЕРАЦИЙ В КОММЕРЧЕСКИХ БАНКАХ УКРАНЫ

В статье рассмотрены проблемы использования факторинга в коммерческих банках Украины и особенности бухгалтерского учета факторинговых операций.

Ключевые слова: дебиторская задолженность, банк, учет, договор факторингу, факторинг.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Факторинг є одним із найперспективнішим видів банківських послуг. Це ризикований, але високоприбутковий бізнес, основний інструмент управління дебіторською заборгованістю підприємств. Здійснення факторингових операцій є ефективним засобом зменшення ризику для підприємств, а для комерційних банків вони дають можливість залучати нових клієнтів, розширити свою діяльність і збільшити власні доходи.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення

проблеми. Питання розвитку факторингу в Україні, його переваги і недоліки, а також особливості обліку факторингових операцій досліджували такі науковці і вчені як В. Гриценко, І. Гнусшева, О. Каціло, Н. Карчова, Л. Кіндрацька, М. Козакова, А. Сатановська, Ю. Філіпенко і ін.

Цілі статті. Розглянути особливості проведення факторингу в Україні та з'ясувати основні моменти його відображення в обліку комерційними банками.

Викладення основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Перед підприємствами досить часто постають проблеми із тим, що кредитори відмовляють у збільшенні термінів відстрочки платежу, дебітори затримують платежі, банкіри відмовляють в наданні кредитів, власники не мають додаткових ресурсів, щоб підтримати поточні операції. Але тепер з'явився зовсім новий для України інструмент – факторинг, який допомагає підприємству отримати фінансування від комерційного банку під один з найбільш існуючих у них активів – дебіторську заборгованість.

Факторинг (від англ. factor – маклер, посередник, агент) – це банківська операція, суть якої полягає в придбанні банком (фактором) у постачальника (продавця) права вимоги у грошовій формі на дебіторську заборгованість покупців за відвантаженні їм товари (виконанні роботи, наданні послуги), з прийняттям ризику виконання такої вимоги, а також приймання платежів [6, с. 42].

У факторинговій операції здебільшого беруть участь три сторони:

- дебітор – покупець товарів чи послуг клієнта;
- клієнт, котрий продає банку свою дебіторську заборгованість;
- банк, що купує дебіторську заборгованість клієнта і надає додаткові послуги за цією факторинговою операцією.

Схематично факторинг можна поділити на шість етапів:

1 етап. Постачання продукції на умовах відстрочки платежу та повідомлення дебітора про факторинг.

2 етап. Передача банку документів на поставку.

3 етап. Виплата фінансування факторингом у розмірі 80–90% від поставки.

4 етап. Сплата дебітором коштів за поставлену продукцію.

5 етап. Отримання від банку залишку коштів (10–20% від суми поставки).

6 етап. Сплата клієнтом коштів за послуги банку.

Факторинг оформляється спеціальною угодою між банком та клієнтом. Розрізняють конвенційний та конфіденційний факторинг. У разі конвенційного факторингу дебітора повідомляють про придбання банком

його фінансових зобов'язань. Відповідні платежі дебітор спрямовує безпосередньо до банку. При конфіденційному факторингу дебітору не повідомляють про придбання банком його зобов'язань. При цьому клієнт здійснює розрахунки з банком самостійно. Факторингова угода може укладатися з умовою попередньої оплати або оплати дебіторської заборгованості на визначену дату [5, с. 221].

Зародження і формування факторингу в Україні припадає на 2001 р. Першим банком, що почав надавати послуги з факторингових операцій, був ПАТ КБ «Укрсоцбанк». Зараз основними банками-гравцями на ринку факторингових послуг є: Укрсоцбанк, Укрексімбанк, Райффайзен банк Аваль, ОТП Банк, Сведбанк, Приватбанк та ін.

При укладанні факторингових угод комерційні банки отримують від клієнтів розрахункові і платіжні документи про продані ним дебітору товари і наданні послуги. Відповідно до плану рахунків банки обліковують цю операцію на позабалансових рахунках (рис. 1):

1. На дату укладання факторингової угоди, сума, яку банк-фактор зобов'язується сплатити клієнту:

Д-т 9129 «Інші зобов'язання з кредитування, що надані клієнтам».

К-т 9900 «Контрахунок».

2. Отримані банком розрахункові документи, обліковані за номінальною вартістю:

Д-т рахунка 9800 «Розрахункові документи за факторинговими операціями».

К-т рахунка 9910 «Контррахунок».

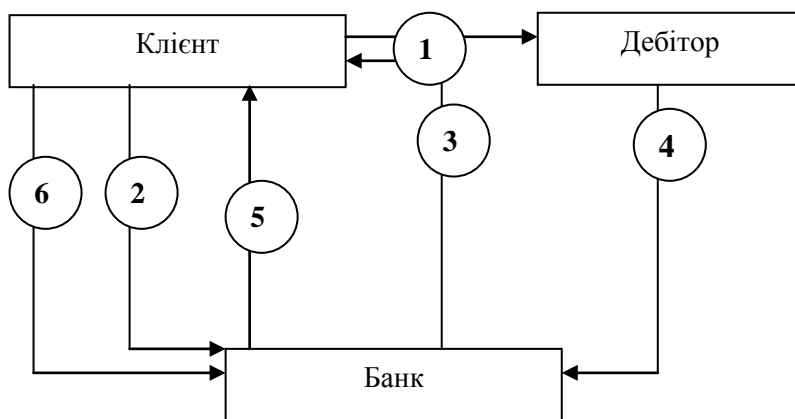

Рис. 1. Схема факторингу

3. При проведенні факторингової операції банк видає клієнту аванс в розмірі всієї суми дебіторської заборгованості або у вигляді фіксованого проценту, здійснюється наступний бухгалтерський запис:

Д-т 2030 «Рахунки суб'єктів господарської діяльності за факторинговими операціями».

К-т 2600 «Кошти на вимогу суб'єктів господарювання».

Або якщо утримано банком авансом комісійні і процентні доходи, то робиться наступний запис:

Д-т 2030 «Вимоги, що придбані за операціями факторингу із суб'єктами господарювання».

К-т 2036 «Неамортизований дисконт за вимогами, що придбані за операціями факторингу із суб'єктами господарювання».

4. Одночасно сума авансу відображається позабалансом як зменшення зобов'язань банку перед клієнтом:

Д-т 9900 «Контррахунок».

К-т 9129 «Інші зобов'язання з кредитування, які надані клієнтам».

5. Якщо банки отримати платежі від дебітора, але ще не провели дану операцію, їх слід відобразити за транзитним рахунком:

Д-т 1200, 2600 Кореспондентський рахунок, поточний рахунок клієнта.

К-т 3739 «Транзитний рахунок за іншими розрахунками».

6. Після того як платіж буде проведено, відповідна сума переноситься на рахунок факторингових операцій:

Д-т 3739 «Транзитний рахунок за іншими розрахунками».

К-т 2030 «Вимоги, що придбані за операціями факторингу із суб'єктами господарювання».

7. На дату розрахунків, яку зазначено у факторинговій угоді, банк здійснює оплату купленої дебіторської заборгованості і перерахування коштів на поточний рахунок клієнта або на кореспондентський рахунок. Ця операція супроводжується таким бухгалтерським проведенням:

Д-т 2030 «Вимоги, що придбані за операціями факторингу із суб'єктами господарювання».

К-т 1200, 2600 Кореспондентський рахунок, поточний рахунок клієнта.

Для кращого розуміння обліку факторингових операцій в банку розглянемо приклад.

5 березня банк купує в м'ясокомбінату рахунки-фактури на суму 200000 грн за ціною 194000 грн Згідно з угодою, 10 березня банк сплачує аванс м'ясокомбінату у розмірі 80% купівельної ціни дебіторської

заборгованості. Усі рахунки-фактури виписані на 5 березня. З них 80000 грн мають бути виплачені протягом 10 днів і інші 120000 грн – протягом 30 днів. За узгодженням з клієнтом дата розрахунків встановлюється на 1 квітня.

Банк отримує комісію за надані факторингові послуги з врахування платіжних документів. Отримана комісія по факторингу обліковується за принципом нарахування і відображається за рахунком 6110 «Комісійні доходи від розрахунково-касового обслуговування клієнтів» на дату підписання факторингової угоди. Банк також отримує доход у вигляді процентів за наданий клієнту аванс (6023) [4, с. 160].

У банку завжди існує вірогідність отримання збитків. Тому банк має створювати за даними операціями відповідні резерви.

Відповідно до Інструкції з бухгалтерського обліку кредитних, вкладних (депозитних) операцій та формування і використання резервів під кредитні ризики в банках України, банк має визнавати зменшення корисності фінансового активу чи групи фінансових активів за об'єктивних причин.

Операції з обліку факторингу в банку представлено в табл. 1.

Основними подіями такого зменшення є:

- фінансові труднощі позичальника;
- порушення умов договору;
- висока імовірність банкрутства позичальника;
- надання банком пільгових умов з економічних чи юридичних причин, пов'язаних з фінансовими труднощами позичальника, які банк не розглядав за інших умов;
- зменшення активного ринку для фінансового активу внаслідок фінансових труднощів.

Таблиця 1

Операції з обліку факторингу в банку

№ п/п	Зміст операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
		Д-т	К-т	
1	2	3	4	5
11.	5 березня банк обліковує поза балансом рахунки-фактури, отримані від м'ясокомбінату	9800 «Розрахункові документи за факторинговими операціями»	9910 «Контрраунок»	200000
22.	Одночасно банк відображає виникнення позабалансом зобов'язань з кредитування	9129 «Інші зобов'язання з кредитування, які надані клієнтам»	9900 «Контрраунок»	194000

Продовж. табл. 1

1	2	3	4	5
33.	10 березня банк здійснює аванс у розмірі 80 % купівельної ціни дебіторської заборгованості	2030 «Вимоги, що придбанні за операціями факторингу із суб'єктами господарювання»	2600 «Поточний рахунок клієнта, кореспондентський рахунок»	155200
44.	І водночас позабалансом:	9900 «Контррахунок»	9129 «Інші зобов'язання з кредитування, які надані клієнтам»	155200
5.	15 березня дебітор вчасно сплачує відповідну частку дебіторської заборгованості	«Поточний рахунок дебітора, кореспондентський рахунок»	2030 «Вимоги, що придбанні за операціями факторингу із суб'єктами господарювання»	80000
6.	1 квітня, на дату розрахунків, згідно з угодою банк здійснює заключні розрахунки з клієнтом (перераховує на його рахунок 20%, що залишились)	2030 «Вимоги, що придбанні за операціями факторингу із суб'єктами господарювання»	«Поточний рахунок клієнта, кореспондентський рахунок»	38800
7.	Та одночасно позабалансом	9900 Контррахунок	9129 «Інші зобов'язання з кредитування, які надані клієнтам»	38800
8.	4 квітня у разі своєчасної оплати дебітором своєї заборгованості банк здійснює: бухгалтерське проведення	Поточний рахунок дебітора (кореспондентський рахунок банку)	2030 «Вимоги, що придбанні за операціями факторингу із суб'єктами господарювання»	120000
9.	Якщо дебітор своєчасно не сплачує за своєю заборгованістю, банк переносить відповідну суму на рахунок простроченої заборгованості за факторингом	2037 «Прострочена заборгованість суб'єктів господарської діяльності за факторинговими операціями»	2030 «Вимоги, що придбанні за операціями факторингу із суб'єктами господарювання»	120000

Облік спеціальних резервів ведеться за контрарними рахунками 24 розділу групи 240 «Резерви під заборгованість за кредитами, що наданні клієнтам».

Операції з формування резерву за наданими кредитами в національній валюті супроводжується проводкою:

Д-т 7702 «Відрахування в резерви під заборгованість за наданими кредитами клієнтам».

К-т 2400 «Резерви під кредити, що надані клієнтам та оцінюються на індивідуальній основі».

Банк може створювати попередньо визнаний збиток, якщо фінансовий стан позичальника покращився та ін.

Д-т 2400 «Резерви під кредити, що надані клієнтам та оцінюються на індивідуальній основі».

К-т 7702 «Відрахування в резерви під заборгованість за наданими кредитами клієнтам».

Списання безнадійної заборгованості за кредитами відображається наступною проводкою:

Д-т 2400 «Резерви під кредити, що надані клієнтам та оцінюються на індивідуальній основі».

К-т 2037 «Прострочена заборгованість за вимогами, що придбані за операціями факторингу із суб'єктами господарювання».

Одночасно на позабалансовому обліку здійснюється запис:

Д-т 9611 «Списана у збиток заборгованість за кредитними операціями».

К-т 9910 «Контррахунок».

Часткове або повне погашення позичальником раніше списаної за рахунок резерву суми безнадійної заборгованості відображається на рахунках в банку наступним чином:

а) якщо безнадійну заборгованість за кредитом було списано в поточному році:

Д-т 1001 «Банкноти та монети в касі банку», 1002 «Банкноти та монети в касі відділень банку», 1200 «Кореспондентський рахунок банку в Національному банку України».

К-т 7702 «Відрахування в резерви під заборгованість за наданими кредитами клієнтам».

б) якщо безнадійну заборгованість за кредитом було списано в минулому:

Д-т 1001 «Банкноти та монети в касі банку», 1002 «Банкноти та монети в касі відділень банку», 1200 «Кореспондентський рахунок банку в Національному банку України».

К-т 6712 «Повернення раніше списаної безнадійної заборгованості

за кредитами, що надані клієнтам».

Одночасно:

Д-т 9611 «Списана у збиток заборгованість за кредитними операціями».

К-т 9910 «Контрахинок».

Висновки. З огляду на проведені дослідження, варто відмітити, що факторинг є ефективним інструментом управління фінансами підприємств, а точніше, дебіторською заборгованістю. Даний вид кредитування є перспективним як для банків-кредиторів, так і для підприємств-позичальників. Якщо звернутися до специфіки факторингових операцій, то банки в прогностичних цілях, з урахуванням різного роду ризиків, створюють резерви під дані кредити та в повному обсязі фіксують дану інформацію в синтетичному та аналітичному обліку. Одночасно варто зазначити, що поряд з широким запровадженням факторингу в Україні існує ряд проблем, а саме: недосконалість вітчизняного законодавства у сфері факторингових послуг; нестача фахівців; великий розмір плати за здійснення факторингових послуг; високі операційні витрати; низька поінформованість споживачів послуг. Тому першочерговим завданням у вирішенні даного питання є створення сприятливого середовища для діяльності банків у вказаній сфері, адже факторингу необхідно розвиватися в майбутньому, так як він гарантує повне погашення заборгованості між клієнтами та покращення стану самих комерційних банків за рахунок комісій та відсотків, одержуваних від виконання такого роду операцій.

1. Гнеушева І., Кацило О. Вплив застосування методів рефінансування дебіторської заборгованості на фінансову стійкість підприємства / І.Гнеушева, О. Кацило // Економічний аналіз. – 2011. – №8. – С. 82–84
2. Гриценко В. Факторинг як ефективний інструмент підтримки бізнесу / В.Гриценко // Банківська справа. – 2011. – №1. – С.60–75
3. Жураківська О. Факторинг: особливості оформлення та обліку / О.Жураківська // Баланс-Агро. – 2011. – № 47. – С. 21–23.
4. Карчова Н.В. Особливості обліку факторингових операцій / Н.В.Карчова // Управління розвитком. – 2011. – №3(100). – С. 160–161
5. Кіндрацька Л.М. Бухгалтерський облік в банках України: Підручн. / Л.М.Кіндрацька. – Вид., 2-ге, доп. і перероб. – К.: КНЕУ.2001. – 636с.
6. Козакова М.О. Факторинг на ринку фінансових послуг України / М.О.Козакова // Магістеріум. Економічні студії. – 2011. – №44. – С.41–46
7. Омеляненко, Т. Особливості обліку операцій факторингу з правом регресу / Т.Омеляненко // Бухгалтерський облік і аудит. – 2010. – № 3. – С. 19–23.